

A személyes szabadsághoz való jog érvényesülése a Bünvádi Perrendtartásban¹

Jelen tanulmányban elsősorban azt a kérdéskört próbálom körüljárni, hogy az alkotmányos alapjogok közül, a személyes szabadsághoz való jog milyen tartalommal bírt a Bünvádi Perrendtartás (1896. évi XXXIII. törvénycikk) hatálybalépésének idején, és azt, hogy a személyes szabadságjog legfontosabb korlátját jelentő büntetőeljárásban hogyan jelent meg, illetve milyen garanciális elemek voltak hivatottak érvényesülésének biztosítására.

Az alkotmányos alapelveket ebben korszakban nem egyszerű értelmezni, ugyanis Angliához hasonlóan történeti alkotmányunk volt, ahol ezeket katalógusszerűen nem találhatjuk meg. A történeti alkotmányok jellegzetessége pedig abban áll, hogy más-más korból származó írásbeli jogforrások alkotják.² Kiemelkedő jelentőségük volt tehát alaptörvényeknek, melyek lényege, értelme nem csak azok szövegében állt, hanem szellemük, alapelveiken keresztül a viszonyok változásával sem avultak el.³ Ilyen formában jelentek meg tehát a vizsgált korszakban az alkotmányos alapjogok is. Ennek tükrében különösen fontos, hogy ne csak a nyelvtani értelmezés szerint vizsgálódjunk, hanem történeti értelmezés szerint is, ugyanis egy-egy alapjog tartamára egy nemzet egész léte hatással lehet, ezt pedig nem hagyhatjuk figyelmen kívül. A szabadságjogok fogalma és konkrét tartalma, és viszonya egyéb alapjogokhoz korszakonként és országonként is változott. Fontosnak tartom e miatt először bemutatni azt, hogy e jogok kialakulása hova is vezethető vissza.

Az emberi jogok első nyomait már görög poliszok filozófiai örökségében felfedezhetjük, azonban modern történetük igazán a polgári átalakulással kezdődik meg. Kétségtelen, hogy ezen jogfejlődés csúcspontjának a francia Deklaráció tekinthető, amely már egyetemes jelleggel kívánta biztosítani az alapvető jogokat, és közöttük a személyes szabadsághoz való jogot is. Azonban e jogok kialakulásának igen fontos előzményei az angolszász szabadságjogok is, melyek először az angol, majd az amerikai jogfejlődés keretében nyertek megfogalmazást. Az angol alkotmányfejlődés mérföldköveit jelentő nagy dokumentumok: a Magna Carta, Petition of Rights, Act of Habeas Corpus és a Bill of Rights. Ezek közös jellemzője, hogy már meglévő jogok megerősítését tartalmazták, tehát olyan jogokat, amely

¹ A kutatás a TÁMOP-4.2.4.A/2-11/1-2012-0001 azonosító számú Nemzeti Kiválóság Program – Hazai hallgatói, illetve kutatói személyi támogatást biztosító rendszer kidolgozása és működtetése konvergencia program című kiemelt projekt keretében zajlott. A projekt az Európai Unió támogatásával, az Európai Szociális Alap társfinanszírozásával valósul meg.

² KMETY KÁROLY: *A magyar közjog tankönyve*, Budapest, Politzer, 1907. XXVIII.

³ FERDINANDY GÁZA: *Magyarország közjoga* (Alkotmányjog), Budapest, Politzer, 1902. 79.

lényegében már kezdetektől fogva részei voltak az angol jogfelfogásnak.⁴ Az angol alkotmányfejlődés első állomása volt tehát a Magna Carta Libertatum (1215) kibocsátása, amely lényegében az évszázadok során kialakult hűbéri jogok és kötelezettségek részletes felsorolását tartalmazta. Elviekben minden szabad ember számára hirdetett meg többek között olyan jogokat, mint a tisztességes eljáráshoz való jog, az önkény elleni védelemhez való jog, stb. és a 39. cikk, amely a jogtalan letartóztatás, fogva tartás, száműzetés, és a személyes szabadság egyéb korlátozásai ellen nyújtott védelmet. Ekkor tulajdonképpen még ezek a jogok csak ország előkelőit, báróit illették meg, az egész népet megillető jogokká csak a későbbiekben a polgári harcok eredményeképp váltak.

A Petition of Right (1628) szintén egy ősi jogot erősített meg, a király megígérte, hogy az ország törvényeinek és szokásainak megfelelően fog igazságot szolgáltatni; ehhez hozzátartozott az is, hogy bárkinek a letartóztatásához, bebörtönzéséhez, elítéléshez jogszerű eljárásra volt szükség.

A személyes szabadsághoz kapcsolódó legfontosabb jogok a Habeas Corpus Act-ban (1679) jelentek meg, amely megkövetelte, hogy egy szabadságától megfosztott személyt minél hamarabb állítsanak bíróság elé, és hogy a bíró mérlegelésén múljon, hogy az így elővezettetett embert szabadon bocsássa, vagy előzetes letartóztatás alá helyezze, illetve hogy a fogva tartás törvényességét, a vád megalapozottságát vitatni lehessen. Védelmet nyújtott továbbá az önkényesen elrendelt letartóztatások ellen, ugyanis megkövetelte, hogy az elfogatóparancsok kellően konkrétak legyenek, mindig egy konkrét személy ellen szóljanak.⁵ A habeas corpus elv magában foglalja tehát a gyors eljárást, a törvények szerinti és a rendes törvényszék előtti eljárást, valamint azt, hogy a vádlottnak joga van megtudnia, hogy miért is lett elfogva.⁶

A Bill of Rights (1689) szintén az ősi jogok és szabadságok megerősítését célozta. Fontos, hogy e jogok rögzítésére az egyetemesség igénye nélkül került sor, kifejezetten az angol szabad embereket illette meg, az ország közönséges jogának részeit képezték, tehát elsősorban a bíróságok konkrét ügyeiben hozott ítéletekben érvényesültek.

Ugyancsak jelentős előzménynek tekinthető az amerikai kontinensen létesült angol gyarmat jogfejlődése, vagyis a függetlenné válása folyamatában keletkezett deklarációk sora. Kiemelkedőek az egyes államok kartái, melyek az angol polgárt megillető korabeli szabadságokat és mentességeket voltak hivatottak biztosítani. Az 1776. június 12.-én kiadott

⁴ PÉTERI ZOLTÁN: *Az emberi és állampolgári jogok történetéhez*, Jogtudományi Közlöny 1988. 12. sz. 647-655.

⁵ SÁRI JÁNOS – SOMODY BERNADETTE: *Alapjogok, Alkotmánytan* II. Osiris Kiadó, Budapest 2008. 110.

⁶ HUSZÁR IMRE: *Személyes szabadság*, Jogtudományi Közlöny 1866. 1. évf. 12. sz. 180-185.

Declaration of Virginia már nem az angol polgárok jogait tekintette mércének, hanem a „természetes, veleszületett” emberi jogokból indult ki. Az amerikai jogfejlődés csúcsa e tekintetben a Függetlenségi Nyilatkozat (1776. július 4.) amely szentesítette egyfelől az új nemzet létrejöttét, másrészt pedig a természetes jogok és az egyenlőség egyetemes alapelvét rögzítette. Tartalmazta továbbá az egyes államok által elfogadott és jogokat rögzítő dokumentumokat (Bill of Rights). Az amerikai alkotmányfejlődés szemben az angollal, már nem csak a meglévő jogokat rögzítette, hanem olyan örökérvényű a természetjogon alapuló követelményeket tartalmaztak, amelyeket minden későbbi törvényhozó köteles volt tiszteletben tartani.

A Francia Deklaráció, melyet 1789. augusztus 26-án a francia alkotmányozó gyűlés fogadott el, a polgárság önálló, állami beavatkozástól mentes szabadság-szféra biztosítására irányult. Ez már teljesen természetjogi megalapozottságú volt, ez tette lehetővé, hogy az egyetemesség igényével, minden emberre kiterjedő, tehát nemzeteken átívelő jogokat fogalmazzon meg. A természetjogi elvek szerint, ugyanis minden ember természettől fogva egyenlő és szabad. A francia Deklaráció IV. pontja szerint: *„a szabadság annyit jelent, hogy mindent szabad, ami másnak nem árt. Az egyik ember természetes jogának gyakorlása tehát más korlátokba nem ütközhetik, mint azokba, amelyek a társadalom többi tagjai számára ugyanezen jogok élvezetét biztosítják; s e korlátokat a törvény határozhatja meg.”*⁷

Ezen jogok igénye végeredményben összefonódott azok alkotmányba foglalásának igényével is, amelyek által az állampolgári jogok a közönséges törvények felé emelkedhetnek. Így a francia Deklaráció alapelvei megjelennek a későbbi francia Alkotmányokban is, valamint ez képezi alapját a nagy nemzetközi- emberi jogi dokumentumoknak is.⁸

Az alapjogok eszmerendszerének magyarországi elterjedését több tényező befolyásolta, többet között párhuzamot lehet vonni az angol alkotmányfejlődéssel, ugyanis a Magna Charta és az Aranybulla sok hasonlóságot mutat; mindkettőt a királyi hatalom korlátozása érdekében alkották. Az Aranybulla a nemeseknek személyes szabadságot, adómentességet és ellenállási jogot biztosított arra az esetre, ha a király a megegyezést megsérti. A magyar alkotmányfejlődésben e ponton beszélhetünk a személyes szabadság megjelenéséről.

A Werbőczy-féle Tripartitum (1514) tovább vitte, és felépítette a nemesi szabadság intézményét. Deklarálja az „egy és ugyanazon szabadság” elvét, amelyet először Nagy Lajos 1351-es dekrétuma, az Aranybulla 3. megerősítése mondott ki, és amely elvre épülnek a

⁷ BALOGH ZSOLT- SOHIDA TAMÁS: *Alkotmányjog- Alapjogok*, Budapest, PPKE-JÁK 2011. 45.

⁸ PÉTERI ZOLTÁN: *Az emberi jogok a történelemben* in. *Emberi jogok hazánkban*, Budapest 1988. 22- 37., SÁRI – SOMODY: i.m. 16-19. KOVÁCS ISTVÁN – SZABÓ IMRE: *Az emberi jogok dokumentumokban*, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1976. 17-68.

nemesi szabadságjogok (Primae Nonus), többek között az, hogy egy nemest törvényes elmarasztalás nélkül nem lehet letartóztatni.⁹

A magyar alkotmánytörténetben meghatározó továbbá a Szent Korona-tana, melyet először Werbőczy fejtett ki, lényege pedig az: hogy „*az egységes magyar királyságot, így az egységes magyar állami főhatalmat is, az ezen királyi hatalommal egybeforott Szent Korona jelképezi*”¹⁰ Ekkor a tagság alapját a nemesi földbirtok képezte, így a kezdetekben csak a nemességet foglalta magában. Ugyancsak meghatározó tényező lehet, hogy a magyar jogfejlődésben is megjelent a természetjogi gondolkodás, amely főleg a francia felvilágosodás, és forradalom után fejtette ki hatását. Azonban Magyarországon lényeges, hogy szabadságjogok továbbra is csak a nemeseket illették meg, a nemzet fogalmából magukon kívül minden más társadalmi réteget kizártak, így az őket megillető privilégiumok elsősorban nem az emberi jogok védelmeként értelmezhetőek, hanem inkább a Habsburg hatalom ellensúlyozására irányultak.

Általános jogegyenlőségről először az 1848-as Forradalom és szabadságharc idején beszélhetünk, ekkor ugyanis a polgári átalakulás magával hozta a jobbágyfelszabadítást, így fokozatosan megvalósult a jogegyenlőség.¹¹ Ennek következtében az addig kifejlődött alkotmányos jogok tehát egyenlően érvényesülhettek. A nemesi szabadságjogok eltörlésével jelentek meg igazából az állampolgároknak járó szabadságjogok¹² és politikai jogok, valamint az állampolgári jogegyenlőség.

Bár ekkor bűnvádi perrendtartás reformjára nem került sor, olyan fontos intézkedéseket vezettek be, amelyek már a modern, polgári eljárást tették lehetővé. Jó lehet az április törvények nem maradtak hatályban, de a neoabszolutizmus idején hatályban volt az osztrák bűnvádi perrendtartás, amely ugyan korlátozta a szóbeliséget és nyilvánosságot, de a modern eljárásjog elemeit becsempészte a magyar jogrendbe. 1861-ben az Országbírói Értekezleten elfogadott Ideiglenes Törvénykezési Szabályok hatálybalépésével azonban egy törés figyelhető meg e téren, ugyanis visszaállították az 1848 előtti állapotot. A jogtudomány körében azonban folyamatos törekvés figyelhető meg a polgári kornak megfelelő eljárásjogi szabályok megalkotására, újra feléledt a Szent- Korona-tana, amely most már a magyar nép

⁹ NAGY ERNŐ: *Magyarország közjoga* (Államjog), Budapest, Az Eggenberger-féle könyvkereskedés kiadása, 1897. 126.

¹⁰ FALUHELYI FERENC: *Magyarország közjoga*, Pécs, Karl Könyvesbolt Kiadása, 1926. 3.

¹¹ Ezt az Áprilisi törvények mondták ki, amely az 1847-1848-as utolsó rendi gyűlésen elfogadott törvénycsomag volt, V. Ferdinánd király április 11-én szentesítette, és 31 cikkből állt. Ezeket a cikkelyeket négy csoportban oszthatjuk, a polgári szabadságjogokat biztosító cikkelyek a sajtószabadság (XVIII. cikk), vallási felekezetek egyenjogúsága (XX. cikk), tanszabadság (XIX. cikk), színházak működésének jogi szabályozása (XXXI. cikk)

¹² Az állampolgári egyenlőség ilyen formában először az Olmützi alkotmányban jelent meg (1849. március 4. - I. Ferenc József császár).

egészét jelképezte, tehát a jogosultságot az állampolgárság alapozta meg. Jelentőségét az adta, hogy e tan szerint, a főhatalom megoszlik a király és az állampolgárok között.¹³ Az Országgyűlés pedig már az alapjogokra vonatkozó fundamentális jelentőségű törvényeket fogad el; a személyes szabadság vonatkozásában meghatározó volt a Csemegi-kódex (1878. évi V. törvény) és a Bünvádi perrendtartás (1896. évi XXXIII. törvény) megalkotása.¹⁴ Innentől kezdve bírnak tehát az alapjogok különösen nagy jelentőséggel a jogalkotás és jogalkalmazás terén, melyek alapvetően kétfélék lehetnek:

1. olyanok, melyeket az alkotmány azért biztosít az egyénnek, hogy az a maga egyéni boldogulása és az ország közjára érdekében egyéniségét szabadon kifejthesse, és teljes erejéből érvényesíthesse; ezeket nevezzük az állampolgári szabadságjogoknak.
2. másrésről, pedig olyanok, melyekkel az egyén, mint a szent korona tagja, az állami hatalom részese lehet, azaz amelyek segítségével befolyást gyakorolhat az állami akarat képződésére, részt vehet az állam politikai életének irányításában, ezek a úgy nevezett politikai jogok.¹⁵

Témám szempontjából most csak az állampolgári szabadságjogok bírnak jelentőséggel, ezek közül is a személyes szabadsághoz való jog. Szabadságjogok az alapjogok meghatározott csoportját alkotják, amelyek bizonyos tevékenység, aktivitás, viselkedés, magatartás, illetve állapot szabadságát biztosítják a címezetteknek. A szabadságjogoknak a közhatalmi szervek az elsődleges kötelezettjei. Az állam viszonyulása a szabadságjogokhoz elsősorban a jogok gyakorlásának elismerésében, az érvényesítés kereteinek meghatározásában, a joggyakorlás zavarásától, fékezésétől való tartózkodásban, az állami beavatkozás korlátozásában, tehát az állam önmérséklésében, valamint a joggyakorlás jogi védelmében, a jogsértések reparációjának és szankcionálásának állami garantálásában nyilvánul meg.¹⁶

Miután a magyar alkotmány e jogokat nem egy törvénybe foglalva határozza meg, külön felsorolás tehát nincs róluk, hanem az egyes szabadságot biztosító törvényekből, az általánosan elterjedt közfelfogásból, a végrehajtó hatalmat korlátozó alkotmányos intézményekből vezethetőek le. Az állampolgári szabadságok pedig a következők: személyes szabadság, tulajdon sérthetetlensége, vallásszabadság, gyülekezési szabadság, egyesületi jog,

¹³ FALUHELYI: i.m. 4.

¹⁴ SÁRY - SOMODY: i.m. 28-30.

¹⁵ FERDINANDY GÁZA: i.m. 254-255.

¹⁶ ÁDÁM ANTAL: *Az élethez, a személyi szabadsághoz és biztonsághoz való jog* – in. Emberi jogok hazánkban, Budapest, 1988. 121.

sajtószabadság, tanszabadság, kérvényezési- sérelememelési- és panaszjog, és a nemzeti egyenjogúság, valamint ezen belül az anyanyelv használata.¹⁷

E jogokat minden állampolgár - aki azok gyakorlásától büntetés által nincs megfosztva - egyaránt élvezheti és gyakorolhatja. A polgári szabadság erős védőbástyákat követel az egyes szabadságok részére, és e között talán nincs fontosabb, mint a személyes szabadság biztosítása.

A személyes szabadság maga tulajdonképpen egy állapot, jognak csak akkor tekinthető, ha ez állapotban való maradást, illetve az abba jutást a jog külön kimondja, és ez által biztosítja.¹⁸

A személyes szabadság az egyén személyes szabad tevékenységét van hivatva biztosítani. Mindazon cselekmények, amely az egyént szabad tevékenységében jogtalanul korlátozzák, a személyes szabadságot sérti. Fontos, hogy csak akkor sértő, ha jogtalanul történik a korlátozás, tehát semmiképp sem korlátozhatatlan jogról van szó. Ez kifejezi azt, hogy az állampolgárok felett önkényes hatalom nem állhat. A Csemegi-kódex magának a személyes szabadság jogtalan megsértését is bűncselekménnyé nyilvánította.¹⁹

Tág értelemben jelenti a személy szabad akarat elhatározásának bármely irányú érvényesíthetőségét, különösen az egyén szabad mozgásának, helymegváltoztatásának, tartózkodási hely megválasztásának szabadságát, és minden ebben akadályozó kényszer jogtalanságát. Így megalapozza azon jogokat, hogy a magyar államban foglalkozását, életpályáját bárki szabadon megválaszthatja, bárhol szabadon letelepedhet, megválaszthatja lakóhelyét, ipart űzhet, kereskedhet, esetleg kivándorolhat.²⁰

E jog közhatalommal szemben való követelménye pedig azt határozza meg, hogy senkit illetékes bírāja ítélete nélkül letartóztatni, szabadságától megfosztani nem szabad, kivéve a törvényekben meghatározott olyan esetekben, ahol a jogerős ítélet kihirdetése előtt előzetes letartóztatásnak, vizsgálati fogságnak van helye, vagy a jogerős ítélet után szabadságvesztés büntetés kiszabásának.

Az alkotmányos szabadság egyik legfőbb követelménye tehát a személyes szabadság, így fontosak azok a törvények, melyek az egyéni szabadság védőbástyáit képezve meghatározzák azon eseteket, és formákat melyek szerint valamely állampolgár szabadságától ideiglenesen, sőt élethosszig megfosztható. Ezen szabályokat pedig elsősorban bünvádi eljárás szabályai

¹⁷ KISS ISTVÁN: *Magyar közjog (Magyar államjog)*, Budapest, Az Eggenberger-féle könyvkereskedés kiadása, 1888. 223.

¹⁸ NAGY ERNŐ: i.m. 125.

¹⁹ KMETY: i.m. 96.

²⁰ NAGY ERNŐ: i.m. 127.

alkotják, ugyanis olyan intézkedéseket tartalmaznak, amelyeknek bárki az akaratán kívül is alárendelve van.

Így kapcsolódik össze a személyes szabadságot biztosító alkotmányos alapjog a büntetőeljárással. Rudolf Gneist interpretációjában: „*Valamely állam állampolgárait semmi sem érdekli annyira, mint az alkotmányra és a bünvádi eljárásra vonatkozó szabályok. Az alkotmányban és a bünvádi eljárásban összponstosul valamely állam alaprendszeré oly mértékben, hogy már a büntetőperekben látható minden nemzet alkotmány-gondolatai*”²¹

A büntető eljárás ugyanis a jogrend megvalósítása érdekében több olyan intézkedést is tartalmaz, ami a személyes szabadságot több-kevesebb mértékben korlátozza, de fontos, hogy e korlátozások csupán a törvényi előírások megtartása mellett gyakorolhatók.²²

A bírói hatalom magában foglalja azt, hogy a vitás ügyek elintézésére, és a büntető jognak a törvénynek megfelelő érvényesítése végett bíróságokat állítsanak fel, illetve, hogy a vitás jogigények érvényesítésének módját, illetve a bünvádi eljárás lefolytatását szabályozza.²³ Tehát, az államnak áll jogában meghatározni, hogy milyen törvényes elvek érvényesülnek a büntető eljárás során, de mindig figyelemmel kell lennie az alkotmányos alapjogok megfelelő érvényesülésére is.

A büntető gyakorlat csak úgy helyeselhető, ha annak megvan a jogalapja, és ez által a büntető hatalom gyakorlatában megnyugvást idéz elő, mivel a büntető hatalom mindig a külső szabadságok, egyéb jogoknak korlátozásával van kapcsolatban, ezért az államnak az állampolgárok irányában mindenekelőtt enyhébb, a szabadságot kevésbé korlátozó eszközöket kell alkalmaznia, és szigorúbbakat csak akkor, ha a gyengébb nem elegendő.²⁴

„*Minél szabadabban alakul valamely népnél az alkotmány, minél inkább lelkesíti a nemzetet a polgári szabadság iránti vágy, annál is élénkebb leend azon törekvés, miként a bűnper minden bírói önkény és azok külön érdekei ellenében biztosítsák, kik a perbefogást netalán hatalomnak megszilárdítása eszközéül felhasználhatnák. Ennek megfelelően úgy kell alakulni a büntető pernek, hogy a személyes szabadság megőrzése a lehető leghatásosabb biztosítékokat magába foglalja.*”²⁵

²¹ RUDOLF GNEIST: *Vier Fragen der deutschen Strafprozessordnung mit einem Schlusswort über die Schöffengerichte*, 1874, Berlin, J Springer

²² HORVÁTH JÁNOS: *A Magyar Királyság közzoga*, Budapest, Dobrowsky és Franke 1894. 156., Kiss István i.m. 224.

²³ BALOGH JENŐ- EDVI ILLÉS KÁROLY – VARGHA FERENC: *A bünvádi perrendtartás magyarázata* I. kötet, Budapest, Grill Károly könyvnyomdája, 1910. 102.

²⁴ CSATSKÓ IMRE: *A büntető jognak alapelveiről*, Jogtudományi Közlöny 1868. 3. évf. 10. sz. 73-75.

²⁵ SCHIERER ALADÁR: *A nyomozó és vádelv jelentősége a bünvádi eljárásban*, Jogtudományi Közlöny 1868. 3. évf. 42. sz. 325.

A személyes szabadság fontos biztosítékai a büntetőjogi alapelvek, úgy, mint a nullum crimen sine lege, nulla poena sine lege, az ártatlanság védelme, és a védelemhez való jog elve.²⁶

Minden kódex, így a bűnvádi perrendtartás arculatát és irányvonalát is az alapelvek határozzák meg, amelyek nem önmagukban állnak, hanem egyfajta értelmezési keretet nyújtanak a tételes rendelkezésekhez. Ebből adódóan a kódex valamennyi tételét az alapelvek alapján kell értelmezni és alkalmazni, egy-egy alapelv hozzájárulhat az alapjogok érvényesítéséhez a büntetőeljárásban.

Ezek az alapelvek pedig folyamatos jogfejlődés eredményei. Azt, hogy a büntető eljárásban pontosan mely alapelvek jutnak érvényre, elsősorban az határozza meg, hogy a nyomozó vagy a vádelv érvényesül.²⁷ Mindkettő jellemzői ugyanis felsorolást adnak az érvényesülő alapelvekről. Történelmünk során mindkettő érvényesülésére találhatunk példát, azonban azt lehet mondani, hogy sem az egyik sem a másik sohasem érvényesült tisztán. A Bűnvádi perrendtartás is épít mindkettő elemeire, azonban a vádelvnek túlsúlyt enged. A vádelv alapján beszélhetünk a szóbeliség, nyilvánosság, közvetlenség alapelvekről, magával hozza azt, hogy a vádat a vádló képviseli, neki kell bizonyítania a vád alá vont személy bűnösségét. Megjelennek továbbá olyan alapelvek is, mint az ártatlanság védelme, a bizonyítékok szabad mérlegelése, a néprésztétel, védelemhez való jog, jogorvoslathoz való jog, a legalitás, officialitás, bírói függetlenség, pártatlanság stb.

Látható, hogy a vádeljárásban válik lehetővé az egyéni szabadság teljes biztosítása, csak a vádelvben lehet szerkeszteni egy olyan eljárást, amelyben a közérdek és a vádlott érdekei is biztosíthatva lehetnek.²⁸

Ez pedig azért lényeges, mert a szabadsághoz való jog büntető-eljárásjogi korlátozása esetében e két érdek szemben áll egymással. Egyrészt tehát fennáll a büntető eljárás alá vont egyén joga a szabadsághoz, mellyel szemben ott áll az államnak az a joga, hogy büntető hatalmát érvényesítse, a kettőt pedig ki kell egyenlíteni.²⁹ Az igazságszolgáltatás ugyanis nem más, mint az állam erre hivatott szervének; a büntető bíróságoknak az a jogosultsága, hogy bizonyos egyénnel szemben, akik a bíróság területén bizonyos fajú bűncselekményt követtek el, vagy ha másutt követtek el, de legalább a bíróság területén tartózkodnak, eljárási cselekményeket végezhet, mind a bűnösség kérdésében, mind a bűnper során érvényesített magánjogi igények felett, határozatot hozhat, annak végrehajtása iránt intézkedhet.³⁰

²⁶ BALOGH ZSOLT-SOHIDA TAMÁS: i.m. 24.

²⁷ KÖRÖSI SÁNDOR: *A bűnvádi eljárás alapelvei és főbb alapjai*, Jogtudományi Közlöny 1875. 10. évf. 39. sz. 328.

²⁸ KÖRÖSI SÁNDOR: i.m. 342.

²⁹ BALOGH-EDVI-VARGHA: i.m. 585.

³⁰ BALOGH-EDVI-VARGHA: i.m. 103.

Büntető hatalom azonban mindig végső eszköz, „ultima ratio”, amelyet használni csak takarékosan is ritkán kell, mindig a jogos cél eléréséhez szükséges mértéknek megfelelően.³¹ Vitán felüli, hogy az államnak kétségbe nem vonható joga van ahhoz, hogy egyes polgárai személyes szabadságának jogkörébe nyúljon abból a célból, hogy a bűnös elnyerhesse méltó büntetését, illetve hogy a büntetőeljárás sikere biztosítva legyen, azonban az ultima ratio elve mentén ennek a korlátozásnak mindig szükségesnek és arányosnak kell lennie az elérni kívánt célhoz képest. Fontos garancia továbbá, hogy e szabadságjog korlátozásának esetei és módja törvénybe legyenek iktatva.³²

Természetesen a Bünvádi perrendtartás rendelkezései között is megtalálhatjuk azokat, amelyek a személyes szabadságot közvetlenül korlátozzák. Ide tartozik az előzetes letartóztatás, valamint a vizsgálati fogság intézménye, amelyet a Bp. 141-168. §§ szabályoznak.

Alapvetően érvényesül büntető eljárásjogunkban az az elv, hogy senki szabadsága nem korlátozható addig, míg a bíróság a bűnösségét meg nem állapítja³³

A szabadságtól való megfosztásnak, illetve a szabadság korlátozásának különböző fokozatai és formái lehetnek. A legtipikusabb ezek közül a büntetés végrehajtási intézetben töltött büntetés, amit bíróság szab ki meghatározott eljárási szabályok szerint olyan cselekmény elkövetéséért, amit törvény előzetesen bűncselekménynek nyilvánított. Ennek legfontosabb garanciája, hogy csak jogerős ítéletben lehet megállapítani. Ebben az esetben a szabadsághoz való jog korlátozása tehát kellően megalapozott lesz.³⁴

Azonban egy büntető eljárásban, még az ítélethozatalt megelőzően is szükséges lehet a büntető eljárás alá vont személy szabadságjogának korlátozása. Az előzetes letartóztatás olyan büntetőeljárási kényszerintézkedés, amely jogerős bírói ítélet nélkül vonja el a terhelt személyi szabadságát.³⁵ Tehát azon az elven, hogy senki szabadsága nem korlátozható addig, amíg bűnösségét a bíróság meg nem állapítja a Bünvádi perrendtartás rendelkezései célszerűségi okokból rést üt az említett két intézmény által. Ahhoz azonban, hogy ez ne legyen alkotmányellenes a jogalkotónak be kellett építenie a megfelelő garanciális elemeket a jogszabályba.

³¹ EKMAYER ÁGOST: *A büntető hatalom tárgyáról*, Jogtudományi Közlöny 1868. 3. évf. 9. sz. 70.

³² VARGHA FERENC: *Az előzetes letartóztatás, s a személyes szabadság megsértése*, Jogtudományi Közlöny 1889. 24. évf. 30. sz. 237

³³ VÁMBÉRY RUSZTEM: *A bünvádi perrendtartás vázlatja*, Budapest, Politzer, 1901. 47.

³⁴ SÁRI – SOMODY: i.m. 109-110.

³⁵ ÁDÁM ANTAL: i.m. 132.

Az előzetes letartóztatás és vizsgálati fogság két célt szolgálhat, egyrészt, garanciát biztosít az ítélet végrehajtásában azáltal, hogy megakadályozza a terhelt esetleges elszökését, valamint biztosítja, hogy ne álljon fenn annak a veszélye, hogy az eljárást a terhelt távollétében ne lehessen lefolytatni.

A szabadsághoz való jog korlátozására általában háromféle ok mentén kerülhet sor:

1. a terhelt szabadságának korlátozása azért indokolt, mert vélelmezhető, hogy szabadlábon hagyása esetén, a bizonyítékok beszerzését gátolná, megakadályozná
2. a büntetés végrehajtása előtt nagy valószínűséggel elvonná magát, amely megakadályozná maga az eljárás lefolytatását is
3. attól lehet tartani, hogy a bűncselekmény befejezését véghezviszi, vagy más bűncselekményt követne el, ha szabadlábon hagynák a terheltet.

Ezek az okok tehát elsősorban a közérdek, a közrend védelméért, az állam büntető hatalmának érvényesülését engedik minél jobban érvényre jutni.

Ennyiben azonban nem áll meg a jogalkotó, hogy kimondja ezen elvek érvényesülését a szabadsághoz való joggal szemben, hanem az egyes jogintézmények szabályozása során további garanciális elemeket állít fel. Ez egyébként azért különösen fontos, mert sokszor az előzetes letartóztatás, vizsgálati fogság talán még érzékenyebben érinti egy polgár személyes szabadságát, hiszen a gyanúba vett személy állását, hivatását, családi- és társadalmi viszonyait sokszor erőszakkal, villámszerű módon változtatja meg, míg ezzel szemben a szabadságvesztés büntetés esetén egy adott személy kellően felkészülhet, számíthat rá, rendezheti addig viszonyait, és tartamát is pontosan előre ismeri.³⁶

A Büntető perrendtartás rendelkezései csak árnyalatnyi különbséget tesznek az előzetes letartóztatás és a vizsgálati fogság fogatosítása között.³⁷

Az előzetes letartóztatás ideiglenes jellegű eljárásjogi intézmény, amely meghatározott feltételek esetén és időtartamban csak a bűnösségnek jogerős bírói megállapítását megelőzően alkalmazható, okául szolgálhatnak a következő esetek:

- tettenérés
- a terhelt az eljárás fogatosítása előtt megszökött, vagy szökés, elrejtőzés veszélye forog fenn
- a bizonyítékok megsemmisítésének veszélye forog fenn; ezt nevezzük a collusio esetének, amely magába foglalja a bűntársakkal való összebeszélés, a tanúk, szakértők

³⁶ *Kártalanítás az ártatlanul szenvedett előzetes letartóztatás, vizsgálati fogság és elítélés esetén*, Jogtudományi Közlöny 1895. 30. évf. 34. sz. 265.

³⁷ BAUMGARTEN IZIDOR: *Az előzetes letartóztatás és vizsgálati fogságról* in. Magyar Jogászegyleti Értekezések, VI. kötet, 1. füzet, Budapest, Franklin, 1900. 56. oldal

hamis vallomásra való rábírása, és a tett nyomainak megsemmisítése, megváltoztatása, elrejtése esetét

- a terhelt nem magyar honos, és alaposan tartani kell attól, hogy a tárgyaláson nem fog megjelenni
- alaposan tartani lehet attól, hogy szabadlábon hagyása esetén újabb bűncselekményt követ el, vagy ezt megkísérli, vagy a már megkezdett bűncselekmény befejezését kísérli meg

Az előzetes letartóztatásnak tehát csakis ezen esetekben van helye, a törvény ezenfelül megkívánja, hogy, ezek okok már megtörtént tényként szerepeljenek, vagy ezek fennforgása biztosítva legyen. Így például szökés esetében csak akkor lesz fogatosítható, ha már megszökött a terhelt, vagy bizonyíték forog fenn arra nézve, hogy kísérletet tett.³⁸ A Bünvádi perrendtartás szabályaiból következik, hogy, ha a letartóztatásra nem az érintett okok egyike alapján kerül sor, úgy a letartóztatás sem tekinthető törvényesnek, s így mint az a perjogi elvekkel ellentétben áll, a letartóztatott személyes szabadságát sérti.³⁹

A tettenkapás kivételével a vizsgálati fogság is ugyanezen esetekben fogatosítható, így a két szakasz tulajdonképpen kiegészítője egymásnak, a kettő között különbség csakis azon az alapon tehető, hogy a vizsgálati fogság esetében a törvény megkívánja a nyomatékos gyanú fennforgását.⁴⁰ Vizsgálati fogság ugyanis az ellen fogatosítható, aki ellen a kihallgatása után is bűncselekmény nyomatékos gyanúja forog fenn.

A nyomatékos gyanú a bizonyítási tanhoz kapcsolódó kérdés; az egyszerű gyanú és a bizonyosság között több fokozatot különböztethetünk meg, ha ebben a rendszerben el akarjuk helyezni a nyomatékos gyanút, akkor az körülbelül középen helyezkedik el, több mint az egyszerű gyanú, de kevesebb, mint a jogi bizonyosság. Akkor beszélhetünk nyomatékosságról, ha minél közvetlenebbül mutat valamely tény egy másikra. Mivel magának a nyomozásnak az a célja, hogy összegyűjtse a bizonyítékokat, amelyek később a vád alapját képezik, ez arra mutat, hogy igazából az egyszerű gyanú alapján is megindítható maga a nyomozás, a nyomatékos gyanúnak tehát igazából ott lesz jelentősége, hogy a vizsgálati fogság csak ez alapján rendelhető el.⁴¹

A vizsgálati fogság szabályozása egyébként törvény előkészítése során az egyes javaslatokban különbözőképp jelent meg, a Csemegi-féle javaslat a bűncselekményeket felosztotta, a szerint,

³⁸ BALOGH – EDVI – VARGHA: i.m. 588.

³⁹ VARGHA FERENC: *Az előzetes letartóztatás, s a személyes szabadság megsértése*, Jogtudományi Közlöny 1889. 24. évf. 30. sz. 239.

⁴⁰ BALOGH – EDVI – VARGHA: i.m. 590.

⁴¹ BALOGH – EDVI – VARGHA: i.m. 8.

hogy azok a legsúlyosabb vagy a középsúlyosságú kategóriába tartoznak. Az első esetben a vád súlyossága alapján, és ha fennállt a szökés vagy összejátszás veszélye, akkor kötelező lett volna elrendelni a vizsgálati fogságot, míg a középsúlyosságú bűncselekmények esetén, ha fennállt az előbb említett valamelyik materiális indok is, akkor a bíró mérlegelésére volt bízva a fogság elrendelése.

A Fabinyi-féle javaslatban ezzel szemben mindkét esetkörben a bíró mérlegelésére volt bízva a vizsgálati fogság, azzal a megkötéssel, hogy halálbüntetéssel, vagy életfogytig tartó szabadságvesztéssel fenyegetett bűncselekmény gyanúja esetén a vádtanácsnak kellett volna döntenie.⁴²

Az előzetes letartóztatás és a vizsgálati fogság fogatosítására jogosult a vizsgálóbíró, a vádtanács, vagy az ítélőbíróság, ha pedig ez késedelemmel vagy veszéllyel járna, akkor a járásbíró és a rendőrség is. Garanciális elem, hogy mindig írásba kell foglalni, pontosan meghatározott személy ellen kell szólnia, és mindig fel kell tüntetni, hogy milyen bűncselekmény miatt, és mely okok alapján került sor a kibocsátására.

A törvény pontosan meghatározza a kényszerintézkedések időtartamát is, amely az előzetes letartóztatás esetében, főszabály szerint a nyomozás befejezéséig, de legfeljebb 15 napig tarthat, amit a vádtanács a királyi ügyész indítványára 15 nappal meghosszabbíthat.⁴³ Ez pedig a gyakorlatban a következőképpen alakul: a rendőri hatóság által elrendelt előzetes letartóztatás a kihallgatástól számított 48 óráig tarthat, a járásbíró által eszközölt letartóztatás a vizsgálóbíró, illetve a vádtanács intézkedéséig. A vizsgálóbíró által elrendelt letartóztatás 15 napig, amit a vádtanács 15 nappal meghosszabbíthat, a nyomozás alapján beadott vádirat szerint letartóztatást a vádtanács illetve a törvényszék a főtárgyalásig fenntarthatja, főtárgyaláson hozott ítéletben pedig, annak további fönntartását rendelheti el a bíróság, így az végeredményben a jogerős ítélet meghozataláig is eltarthat.⁴⁴ Ezen szabályozás tükrében pedig észlelhető, hogy a nagy bírósági ügyteher a személyes szabadság rovására mehet, ugyanis az érdemben való kihallgatásra, a bírósági eljárás megejtése hetekig, vagy akár hónapokig is tolódhat, ami pedig akadályozza az esetleges szabadlábra helyezési kérelem előterjesztését, így előmozdítja a letartóztatás meghosszabbodását, holott a Bünvádi perrendtartás szabályai szerint a lehető legrövidebb ideig kellene tartania.⁴⁵

⁴² FAYER LÁSZLÓ: *A magyar bünvádi eljárás mai érvényben*, Budapest, Franklin, 1887. 155-165.

⁴³ BALÁS P. ELEMÉR: *Az előzetes letartóztatás tartamának kérdéséhez*, Jogtudományi Közlöny 1912. 47. évf. 31. sz. 271-272.

⁴⁴ BALOGH – EDVI – VARGHA: i.m. 622.

⁴⁵ *A vizsgálatok hosszadalmassága és az előzetes letartóztatás hosszú tartama*, Jogtudományi Közlöny, 1909. 44. évf. 11. sz. 93-94.

A vizsgálati fogság tartama főszabály szerint három hónapig tarthat, azonban egy hónappal meghosszabbítható.⁴⁶

További garanciális szabályok is érvényesültek; az elrendelésük ellen felfolyamodásnak van helye, amelyről a vádtanács két napon belül köteles dönten. Kimondja a törvény, hogy meg kell szüntetni az előzetes letartóztatást és a vizsgálati fogságot is, ha azok elrendelésének oka többé már nem áll fenn. A törvény a fogatosításukra is kedvező szabályokat rendel el, ugyanis előírja, hogy annak a lehető legnagyobb kímélettel kell történnie. Bár elvileg az előzetesen letartóztatott az elítélttel kerülne hasonló körülmények közé, de mivel még sincs ugyanolyan helyzetben, az előzetesen letartóztatottal szemben érvényesül az ártatlanság vélelme, így lehetőleg biztosítani kell, hogy elkülönítve helyezték el, vagy ha erre nincs lehetőség, akkor olyan környezetben, ami nem gyakorol rá további hátrányos hatásokat. Enged a törvény olyan kedvezményeket, hogy az előzetesen letartóztatott saját költségein beszerezhesse, amit szükségletei megkívánnak, illetve ezek mellett helyesen megengedhető volt a lakásban való fogva tartás is, ha a fogva tartás célja így is elérhető volt. Látható, hogy lényegesen kedvezőbb helyzetet próbál teremteni a jogalkotó, a kérdés csak az, hogy vajon-e kedvezmények mennyire tudták kompenzálni egy elhúzódo vizsgálati fogság, előzetes letartóztatás hátrányait? Ennek főleg akkor van nagy jelentősége, ha valakit ártatlanul helyeztek kényszerintézkedés alá, tehát jogtalanul fosztották meg a személyes szabadsághoz való jogától. Ezért az államnak kötelezettsége kártalanítani azokat, akiknek személyes szabadságát jogtalanul korlátozták.⁴⁷ A jogtalan korlátozás tényét mindenképp jogerős ítéletnek kell alátámasztania, csak azokban az esetekben kerül sor rá, ha a bíróság felmentő ítéletet hoz, tehát megállapítja, hogy nem történt bűncselekmény elkövetése, vagy nem az eljárás alá vont személy követte el az adott bűncselekményt, de az olyan esetekben, ahol csak bizonyítottság híján menti fel a vádlottat az állami kártalanítás nem jár.⁴⁸ Fontos még, hogy e mellett az állam valamilyen szinten a bűnösöket is kompenzálja, ugyanis az előzetes letartóztatás időtartama beleszámít a szabadságvesztés büntetés időtartamába.⁴⁹ Azonban a fogházi őrizetben töltött idő beszámítása a fogházbüntetés időtartamába mellőzendő a Kúria 1914. november 14. 7230 B. sz. döntése szerint, ugyanis a két intézkedésnek teljesen más a célja és előfeltétele, ugyanis az előzetes őrizet elsősorban óvó, védő intézkedés, amely az

⁴⁶ FAYER LÁSZLÓ: *A magyar bűnvádi perrendtartás vezérfonala*, Budapest, Franklin Társulat, 1905. 257- 283.

⁴⁷ DOLESCHALL ALFRÉD: *A Bűnvádi perrendtartás XXXI. fejezetének kritikai ismertetése*, in Magyar Jogászegyleti Értekezések, XX. kötet. 6. füzet, Budapest Franklin, 1900. 131-164.

⁴⁸ FAYER LÁSZLÓ: *A bűnvádi perrendtartás előkészítő szakaszának jellemző része*, in Magyar Jogászegyleti értekezések Budapest, Franklin társulat, 107-108.

⁴⁹ *Kártalanítás az ártatlanul szenvedett előzetes letartóztatás, vizsgálati fogság és elítélés esetén*, Jogtudományi Közlöny 1895. 30. évf. 34. sz. 266.

előzetes letartóztatás feltételeinek fennállta nélkül is elrendelhető,⁵⁰ az őrizetbe vétel az előzetes letartóztatás céljain túlmenően a büntetőeljárás rendjének fenntartására és az eljárási cselekményeket zavaró körülmények kiküszöbölése végett is alkalmazható.⁵¹

A vizsgálati fogság külön-külön volt szabályozva a törvényszék és a járásbíróság előtti eljárás esetében, a járásbíróság előtti eljárásban ugyanis a törvényhozó a vizsgálati fogságot kiküszöböli, és az előzetes letartóztatás a szökés megkísérlésének esetére szorítja.

Ennek oka azzal magyarázható, hogy ha a bűncselekmény csekély súlyú, tehát járásbíróság előtt tárgyalandó, akkor a vizsgálati fogságban rejlő előzetes büntetést az állam nem kívánja érvényesíteni, mivel ezekbe az esetekben a jogrend csak olyan kis mértékben sérül, hogy valószínűleg tartózkodnak attól, hogy netán ártatlan embereket jogtalanul fösszon meg a személyes szabadságától, mint egyik legfontosabb alapjogától.

A probléma itt csak abban rejlik, hogy nagyon sok csekély, a jogrendet kevésbé sértő ügy kerül tárgyalásra a törvényszék előtt, azonban a törvényszék előtt ezekre az ügyekre nézve nincs külön szabályozva a vizsgálati fogság, és előzetes letartóztatás elrendelése. Pedig e külön kategória meghatározása különösen indokolt lehetne, ugyanis ezekben az esetekben a terheltnek a vizsgálati fogság kérdésénél egyenesen hátrányára válik az, amit a törvény eredetileg nagyobb garanciaként kívánt felállítani. Tehát, hogy a csekély súlyú bűncselekmény esetében is a törvényszék, mint nagyobb garanciát nyújtó, gondosabban ítélkező fórum járjon el, azonban míg ezen esetek többségében a járásbíróság előtt szabadlábban védekezhethetne, addig a törvényszék előtt nagyobb eséllyel fosztják meg személyes szabadságától.⁵²

A személyes szabadsághoz való jog továbbá összefüggésben áll az ártatlanság vélelmével is. Ennek a bűnvádi alapelvnek lényegében érvényesülnie kell az egész eljárás során, valamint meghatározza magát az eljárást is.

A büntető eljárás célja, hogy csak a valódi bűnös, a bűnösségének fokozatához képest bűnhődjék, és ezt a célt minél jobban meg kell közelíteni. Ebből következik, hogy senki nem tekinthető bűnösnek addig, amíg bűnösségét jogerős ítélet ki nem mondja, bűnösségét meg nem állapította.⁵³ A büntető eljárásban érvényesül a felek egyenlőségnek elve, így a vádlott

⁵⁰ EÖRDÖGH ÁRPÁD: *Beszámítható-e a fogházi őrizetben töltött idő a fogházbüntetésbe*, Jogtudományi Közlöny, 1915. 50. évf. 21. sz. 260-261.

⁵¹ ÁDÁM ANTAL: i.m. 134.

⁵² NAGY LÁSZLÓ: *Vizsgálati fogság a csekélyebb súlyú törvényszéki bűnügyekben*, Jogtudományi Közlöny 1890. 25. évf. 33. sz. 257-259.

⁵³ ZILAHY LÁSZLÓ: *A vizsgálati fogság alkalmazása*, Jogtudományi Közlöny 1913. 48. évf. 45. sz. 391-393.

érdekeit, is figyelembe kell venni, a vádnak fel kell kutatnia a mentő, illetve az enyhítő körülményeket is, ugyanis nagyon fontos, hogy ártatlanul senki ne bűnhődjön, illetve a kelleténél súlyosabb büntetés ne kerüljön kiszabásra, ugyanis ez veszélyeztetné az állampolgárok államba vetett bizalmát.

A vádlott védelmének tehát az egész eljárásban érvényesülnie kell, mert ugyanis elvileg egyenlő felek állnak egymással szemben, de a vád mégiscsak közhatalommal bír, a jogban járatlan vádlott a hatalommal rendelkező államnak és annak a jogi ismeretek fegyverével felruházott közegeivel áll szemben,⁵⁴ ennek ellensúlyozásában játszik tehát mindenképp jelentős szerepet az ártatlanság véelme.

Magát az ártatlanság véelmét, mint alapelvet a Bünvádi perrendtartás még nem nevesítette, azonban levezethető abból a rendelkezéséből, melyben előírja, hogy a terhelt ellen folyó eljárást meg kell szüntetni, ha a felhozott bizonyítékok nem elegendőek arra, hogy bizonyítsák, hogy a szóban forgó bűncselekményt a terhelt követte el.

A büntető eljárás valamely személy bűnösségét vizsgálja, tehát fontos, hogy ez a személy milyen pozíciót foglal el az eljárás során. Ezt a pozíciót jogok és kötelezettségek jellemzik. Mivel érvényesül az az elv, hogy a büntető eljárásba bevont személy bűnösségét a vádnak kell bizonyítania, így érvényesülnie kell annak az elvnek is, hogy mind addig, amíg ez nem történik meg, addig a terhelt ártatlannak tekintendő. Ez biztosítja az igazság megtalálását, mert arra ösztönzi az eljáró szerveket, hogy bizonyítsák a bűnösséget.

Felmerül a kérdés, hogy mégis milyen legyen ezen elv tartalma; csak az eljáró személyek szubjektív véleményeként, vagy a terhelt számára kedvező objektív jogi helyzetként jelenjen meg?

Fontos leszögeznünk, hogy az ártatlanság véelme objektív helyzet, amelynek jogi természete van, amíg nem bizonyul be a vádlott bűnössége ártatlannak kell őt tekinteni. Tehát nem csak egy szubjektív vélemény, sőt, igazából nem kívánja, hogy az, aki vádol, ártatlannak tekintse azt, akit vádol. Azt kívánja, hogy a vádló bizonyítsa a vádat. Ez pedig azzal a következményekkel jár, hogy fel lehet menteni a terheltet, ha bűnössége kétségtelen bizonyítást nem nyer. A bűnösség bizonyítása pedig a vádlót terheli, a vádlott nem köteles bizonyítani ártatlanságát.

Az ártatlanság véelme az igazságszolgáltató szervek számára irányvonal, amely meghatározza a tevékenységük módját; azt a szervet köti, amelyiknek döntése alatt áll az

⁵⁴ *A kassai ügyvédi egyelt emlékirata a képviselőházhoz: a bünvádi eljárásrend az esküdtszéki intézmény alapján leendő szabályozása tárgyában*, Jogtudományi Közlöny 1872. 7. évf. 12. sz. 81-82.

ügye, így a bírósági szakaszban az ügyészt nem, de a bíróságot köti egészen az ítélethozatalig, ez azért nem hátrányos a terheltre nézve, mert az ügyész itt már nem döntést hozó szerv.

Az ártatlanság véelme szempontjából büntető eljárásban kritikus pillanatok különösen a terheltté nyilvánítás, vádirat kibocsátás, ennek elfogadása a bíróság részéről, egyes kényszerítő intézkedések, mint az előzetes letartóztatás.⁵⁵

Felmerül a kérdés, hogy vajon az ártatlanság véelmét nem csorbítja-e az általam már elemzett előzetes letartóztatás intézménye? Ugyanis olyan személyt fosztanak meg a szabadságától, akit elvileg ártatlannak kéne tekinteniük.

Meglátásom szerint ez az összeütközés úgy oldható fel, hogy mint ahogy már említettem, az ártatlanság véelmének lényegét, nem a bírák szubjektív meggyőződése adja meg, hanem pont az, hogy az eljáró szerveknek kell bizonyítaniuk egy vádlott bűnösségét. Valamely embert csak akkor vonnak büntetőjogi felelősségre, ha rendelkezésre állnak a bűnösséget bizonyító alapos bizonyítékok, vizsgáló bíró akkor jár el, ha a bizonyítékok alapján joggal tekinti bűnösnek a vádlottat, ez azonban csak a saját szubjektív meggyőződése, ami egyébként nem is feltétele a vádiratok elfogadásának, a kényszerintézkedések elrendelésének, elég ha a vádirat kellően megalapozott.

A bizonyítás véghezvitele pedig bizonyos esetekben megkívánja egy személy személyes szabadságának korlátozását, a törvényi előírások betartása mellett. Az is fontos, hogy az ártatlanság véelme egy megdönthető vélelem, valamint a vádirat még nem is rendelkezik a jogerő hatásával, tehát az eljárás folyamán továbbra is érvényesül az ártatlanság véelme.⁵⁶

Megállapítható tehát, hogy bár a személyes szabadsághoz való jog, mint egyik legfontosabb alkotmányos alapjogunk áthatja a Bünvádi perrendtartás egész szabályzatát, és bár bizonyos esetekben csorbát szenved, azaz a jogalkotó a személyes szabadsághoz való jog háttérbeszorításával teret enged egyéb büntető eljárásjogi elvek érvényesülésének, azt mindig kellő garanciális elemek beiktatásával teszi meg. Maga a személyes szabadsághoz való jog mivel nem korlátozhatatlan jogosultság, ezért nem szenved alkotmányjogi sérelmet.

Szabó Zsanett

⁵⁵ HORVÁTH TIBOR: *Az ártatlanság véelme a büntetőperben*, Jogtudományi Közlöny 1951. 6. évf. 8. sz. 466-472.

⁵⁶ KIRÁLY TIBOR: *Az ártatlanság véelme*, Jogtudományi Közlöny, 1958. 13. évf. 7. sz. 277-289.,

Felhasznált szakirodalom:

A kassai ügyvédi egyelt emlékirata a képviselőházhoz: a bűnvádi eljárásrend az esküdtszéki intézmény alapján leendő szabályozása tárgyában, Jogtudományi Közlöny 1872. 7. évf. 12. sz. 81-82.

A vizsgálatok hosszadalmassága és az előzetes letartóztatás hosszú tartama, Jogtudományi Közlöny, 1909. 44. évf. 11. sz. 93-94.

Ádám Antal: Az élethez, a személyi szabadsághoz és biztonsághoz való jog – in. Emberi jogok hazánkban, Budapest, 1988.

Balás P. Elemér: Az előzetes letartóztatás tartamának kérdéséhez, Jogtudományi Közlöny 1912. 47. évf. 31. sz. 271-272.

Balogh Jenő- Edvi Illés Károly – Vargha Ferenc: A bűnvádi perrendtartás magyarázata I. kötet, Budapest, Grill Károly könyvnyomdája, 1910.

Balogh Zsolt- Sohida Tamás: Alkotmányjog- Alapjogok, Budapest, PPKE-JÁK 2011.

Baumgarten Izidor: Az előzetes letartóztatás és vizsgálati fogságról in. Magyar Jogászegyleti Értekezések, VI. kötet, 1. füzet, Budapest, Franklin, 1900.

Csatskó Imre: A büntető jognak alapelveiről, Jogtudományi Közlöny 1868. 3. évf. 10. sz. 73-75.

Doleschall Alfréd: A Bűnvádi perrendtartás XXXI. fejezetének kritikai ismertetése, in Magyar Jogászegyleti Értekezések, XX. kötet. 6. füzet, Budapest Franklin, 1900.

Ekmayer Ágost: A büntető hatalom tárgyáról, Jogtudományi Közlöny 1868. 3. évf. 9. sz. 70-72.

Eördögh Árpád: Beszámítható-e a fogházi őrizetben töltött idő a fogházbüntetésbe, Jogtudományi Közlöny, 1915. 50. évf. 21. sz. 260-261.

Faluhelyi Ferenc: Magyarország közjoga, Pécs, A Karl Könyvesbolt Kiadása, 1926.

Fayer László: A bűnvádi perrendtartás előkészítő szakaszának jellemző része in. Magyar Jogászegyleti Értekezések, Franklin Társulat, 1900.

Fayer László: A magyar bűnvádi eljárás mai érvényben, Budapest, Franklin, 1887.

Fayer László: A magyar bűnvádi perrendtartás vezérfonala, Budapest, Franklin Társulat, 1905.

Ferdinandy Gáza: Magyarország közjoga (Alkotmányjog), Budapest, Politzer, 1902.

Horváth János: A Magyar Királyság közjoga, Budapest, Dobrowsky és Franke 1894.

Horváth Tibor: Az ártatlanság védelme a büntetőperben, Jogtudományi Közlöny 1951. 6. évf. 8. sz. 466-472.

Huszár Imre: Személyes szabadság, Jogtudományi Közlöny 1866. 1. évf. 12. sz. 180-185.

Kártalanítás az ártatlanul szenvedett előzetes letartóztatás, vizsgálati fogság és elítélés esetén, Jogtudományi Közlöny 1895. 30. évf. 34. sz. 265-268.

Király Tibor: Az ártatlanság védelme, Jogtudományi Közlöny, 1958. 13. évf. 7. sz. 277-289.

Kiss István: Magyar közjog (Magyar államjog), Budapest, Az Eggenberger-féle könyvkereskedés kiadása, 1888.

Kmety Károly: A magyar közjog tankönyve, Budapest, Politzer, 1907.

Kovács István – Szabó Imre: Az emberi jogok dokumentumokban, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1976.

Kőrösi Sándor: A bünvádi eljárás alapelvei és főbb alapjai, Jogtudományi Közlöny 1875. 10. évf. 39. sz. 327-328.

Nagy Ernő: Magyarország közjoga (Államjog), Budapest, Az Eggenberger-féle könyvkereskedés kiadása, 1897.

Nagy László: Vizsgálati fogság a csekélyebb súlyú törvényszéki bűnügyekben, Jogtudományi Közlöny 1890. 25. évf. 33. sz. 257-259.

Péteri Zoltán: Az emberi és állampolgári jogok történetéhez, Jogtudományi Közlöny 1988. 12. sz. 647-655.

Péteri Zoltán: Az emberi jogok a történelemben in. Emberi jogok hazánkban, Budapest 1988.

Rudolf Gneist: Vier Fragen der deutschen Strafprozessordnung mit einem Schlusswort über die Schöffengerichte, 1874, Berlin, J Springer

Sári János – Somody Bernadette: Alapjogok, Alkotmánytan II. Osiris Kiadó, Budapest 2008.

Schierer Aladár: A nyomozó és vádelv jelentősége a bünvádi eljárásban, Jogtudományi Közlöny 1868. 3. évf. 42. sz. 325-328.

Vámbéry Rusztem: A bünvádi perrendtartás vázlata, Budapest, Politzer, 1901.

Vargha Ferenc: Az előzetes letartóztatás, s a személyes szabadság megsértése, Jogtudományi Közlöny 1889. 24. évf. 30. sz. 237-339.

Zilahi László: A vizsgálati fogság alkalmazása, Jogtudományi Közlöny 1913. 48. évf. 45. sz. 391-393.